

Аналіз розвитку світових ТНК: досвід для України

Павлюк Т.С.

старший викладач

Запорізького національного технічного університету

Діденко М.В.

студентка

Запорізького національного технічного університету

У статті розкрито сутність та проведено аналіз функціонування та розвитку сектору транснаціональних корпорацій. Виокремлено ТОП-10 найбільших ТНК світу за обсягами продажу, прибутку, розмірами активів, ринковою вартістю та обсягами капіталізації. Представлено ТОП-10 країн за кількістю ТНК. Визначено потоки та динаміку прямих іноземних інвестицій у межах ТНК у регіональному розрізі. Визначено поширені галузі діяльності ТНК за 2017 р. Виділено ТНК, що діють на території України, а також розкрито роль транснаціоналізації в розвитку сучасної економіки України.

Ключові слова: транснаціональна корпорація, прямі іноземні інвестиції, транснаціоналізація, світова економіка, динаміка, аналіз розвитку.

Павлюк Т.С., Діденко М.В. АНАЛИЗ РАЗВИТИЯ МИРОВЫХ ТНК: ОПЫТ ДЛЯ УКРАИНЫ

В статье раскрыта сущность и проведен анализ функционирования и развития сектора транснациональных корпораций. Выделены ТОП-10 крупнейших ТНК мира по объемам продаж, прибыли, размерам активов, рыночной стоимостью и объемами капитализации. Представлены ТОП-10 стран по количеству ТНК. Определены потоки и динамика прямых иностранных инвестиций в рамках ТНК в региональном разрезе. Определены распространенные сферы деятельности ТНК за 2017 г. Выделены ТНК, действующие на территории Украины, а также раскрыта роль транснационализации в развитии современной экономики Украины.

Ключевые слова: транснациональная корпорация, прямые иностранные инвестиции, транснационализация, мировая экономика, динамика, анализ развития.

Pavlyuk T.S., Didenko M.V. ANALYSIS OF THE PROMOTION OF WORLD TNCs: EXPERIENCE FOR UKRAINE

The article reveals the essence and analyzed the functioning and development of the transnational corporations sector. The TOP-10 of the world's largest TNCs were selected for sales, profit, asset size, market value and capitalization volumes. TOP-10 countries are represented by the number of TNCs. Flows and dynamics of foreign direct investment in the framework of TNCs in the regional context are determined. The TNC's common areas of activity for 2017 are identified. TNCs operating in the territory of Ukraine are singled out, and the role of transnationalization in the development of the modern economy of Ukraine is disclosed.

Keywords: transnational corporation, direct foreign investments, transnationalization, world economy, dynamics, analysis of development.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Стрімкий розвиток інтеграційних процесів, формування глобального економічного простору призвели до укрупнення великих компаній та спричинили виникнення об'єднань підприємств – транснаціональних корпорацій, які нині найбільшою мірою визначають динаміку, структуру та рівень конкурентоспроможності товарів і послуг на світовому ринку.

Сьогодні сектор транснаціональних корпорацій світу зазнає динамічних змін, незважаючи на кризові явища і процеси, які супроводжують світогосподарські процеси. Поступово змінюються пріоритети інвестування напрямів діяльності ТНК та втрачають свою вагу харчова та автомобілебудівна промисло-

вість. Пошук причин зміни виявлених тенденцій, а також вивчення процесів, які супроводжують розвиток сектору ТНК, та необхідність розкриття ролі транснаціоналізації в розвитку сучасної економіки України визначають актуальність досліджуваної проблематики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження певних аспектів аналізу функціонування та розвитку сектору транснаціональних корпорацій висвітлювалися в роботах таких вітчизняних та іноземних авторів, як А.В. Щербак, І.В. Скавронська, О.В. Мадараш, В.М. Мацука, Т.І. Ніколенко та ін. Однак багато питань стосовно розвитку ТНК та їх впливу на економіку України залишилися нерозкритими. Саме це й зумовлює актуальність вибраної теми.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета роботи – проаналізувати розвиток та особливості функціонування світових транснаціональних корпорацій та зробити певні висновки, щодо використання досвіду іноземних ТНК для української транснаціоналізації бізнесу.

Згідно з поставленою метою, було поставлено та вирішено такі завдання: виокремити ТОП-10 найбільших ТНК світу за обсягами продажу, прибутку, розмірами активів і ринковою вартістю. Визначити пріоритетні галузі діяльності ТНК станом на 2017 р. Окреслити ТНК, що діють на території України, а також розкрити роль транснаціоналізації в розвитку сучасної економіки України.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сучасному етапі розвитку світової економіки транснаціональні корпорації стали однією з головних рушійних сил процесів глобалізації. Під поняттям «транснаціональна корпорація» слід розуміти сучасну форму міжнародної корпорації, що володіє зарубіжними активами, які отримані на основі прямих іноземних інвестицій, здійснює спільну політику контролю закордонних комплексів виробництва та розподілу продукції з єдиного центру материнської компанії з країни базування, функціонує на принципах корпоративної власності і суттєво впливає на визначену економічну сферу принаймні декількох країн світу. З одного боку, глобалізація та регіоналізація створюють сприятливі умови для розвитку ТНК, з іншого – фірми підсилюють ці процеси за допомогою здійснення експортно-імпортних операцій і прямих іноземних інвестицій (ПІІ). ТНК поступово стають найбільшими гравцями, займаючи більш потужні позиції.

Аналіз діяльності ТНК і теорій прямих іноземних інвестицій дає змогу виділити такі основні джерела ефективної діяльності ТНК (порівняно з чисто національними компаніями):

1) використання переваг володіння природними капіталом і знаннями перед фірмами, що здійснюють свою підприємницьку діяльність в одній країні і що задовольняють свої потреби в закордонних ресурсах лише шляхом експортно-імпортних операцій;

2) можливість оптимального розташування своїх підприємств у різних країнах з урахуванням розмірів їхнього внутрішнього ринку, темпів економічного росту, ціни і кваліфікації робочої сили, цін і доступності інших економічних ресурсів, розвиненості інфраструк-

тури, а також політико-правових факторів, серед яких найважливішим є політична стабільність;

3) можливість акумулювання капіталу в рамках усєї системи ТНК, включаючи позикові засоби в країнах розташування іноземних філій;

4) використання у своїх цілях фінансових ресурсів усього світу. Прикладом цього, за даними Міністерства торгівлі США, є загальні активи зарубіжних філій американських корпорацій у середині 90-х років, які оцінювалися майже в 2 трлн. доларів.

Зазначимо, що на практиці виділяють низку характерних ознак, за якими розпізнають ТНК, ними є: річний оборот, який становить більше \$1 млрд.; філії/дочірні компанії, які знаходяться не менш як у двох країнах світу; частка закордонних активів, що становить 25–30% у загальній їхній вартості.

Вплив ТНК на національні економіки є настільки всеосяжним, що опиратися йому практично неможливо. Так, за даними журналу *Fortune*, у 500 найбільших ТНК світу працює 65 млн. осіб, які представляють 36 країн. Обсяг виручки від реалізації продукції зазначеними компаніями становить \$31,2 трлн., а отриманий прибуток – \$1,7 трлн. [1, с. 282; 3, с. 85]

У табл. 1 наведено основні сфери діяльності світових ТНК.

Таблиця 1

**Сфери діяльності ТНК
(за даними журналу *Fortune*)**

№	Сфери діяльності ТНК	Обсяг у %
1.	Сфера виробництва	60
2.	Сфера послуг	37
3.	Добувна промисловість і с/г	3

За даними американського часопису *Fortune*, головну роль серед 500 найбільших ТНК світу відіграють чотири комплекси: електроніка, нафтопереробка, хімія й автомобілебудування. Дуже характерна регіонально-галузева спрямованість інвестицій ТНК. Як правило, вони роблять капіталовкладення у галузі обробної промисловості нових індустриальних та відносно розвинених країн. Для найбідніших країн політика ТНК має інший характер, тобто вони вважають за доцільне здійснювати там капіталовкладення у видобувну промисловість, але головним чином вони нарощують товарний експорт. Унаслідок цього розгортається жорстка конкурентна

боротьба між ТНК за просування своїх товарів на місцеві ринки. [1, с. 282; 3, с. 85]

Однією з важливих характеристик еволюції ТНК є їх перехід від одногогалузевої спеціалізації до багатогогалузевої організації виробництва на базі глобальної оптимізації – створення глобальних вартісних ланцюжків (ГЦЦ, Global Value Chains, GVC). Мається на увазі розподіл технологічних стадій виробництва товару або послуги між виробниками, розташованими в двох або більше країнах. Завдяки їм складаються досить великі мережеві структури міжнародного виробничого кооперування, що охоплюють часом сотні і навіть тисячі ланок. Так, за даними ЮНКТАД, 60% світової торгівлі (що відповідає 12 трлн. дол.) припадає на проміжні товари і послуги, які в подальшому використовуються для виробництва готових виробів.

Згідно з оцінками ЮНКТАД, на кожний готовий виріб припадає у середньому 28% доданої за кордоном вартості. Це означає, що практично третина світового експорту складається з раніше імпортованих компонентів. Більше за все стосується різних галузей машинобудування: виробництва автомобілів, електротехнічних і електронних товарів, а також виробів із текстилю. При цьому більшу участь виробленої за кордоном доданої вартості відзначено в країнах Південно-Східної Азії, які найбільш активно використовуються ТНК як база для організації виробництва вузлів, компонентів та іншої проміжної продукції. Однак лідерами у цій сфері виступають країни Європейського Союзу, економіки яких глибоко взаємно інтегровані.

Для подальшого аналізу розглянемо частку в експорті країн і регіонів доданої вартості, виробленої за кордоном (табл. 2).

Роль ТНК у сучасному світовому господарстві оцінюють за допомогою таких показників:

– ТНК контролюють приблизно 2/3 світової торгівлі, причому 40% цієї торгівлі здійснюється всередині ТНК;

– на ТНК припадає близько половини світового промислового виробництва;

– на підприємствах ТНК працює приблизно 10% усіх зайнятих у несільськогосподарському виробництві (із них майже 60% працюють у материнських компаніях, 40% – у дочірніх підрозділах);

– ТНК контролюють приблизно 4/5 усіх наявних у світі патентів, ліцензій і ноу-хау.

За даними рейтингу FORBES GLOBAL 2000 (2016 р.), до переліку найбільших компаній світу, які визначаються на основі таких критеріїв, як обсяг продажу, прибуток, активи та ринкова вартість, потрапили компанії із 63 країн. Обсяги продажу ТНК становили понад 35 трлн. дол. Уперше рейтинг очолили китайські банки: Промисловий і комерційний банк Китаю, Будівельний банк Китаю, а також Сільськогосподарський банк Китаю.

Аналіз статистичної інформації, представленої в міжнародних базах даних, дає змогу виявити розподіл ТОП-2000 ТНК у світі. Зазначимо, що українські компанії у цьому списку не представлені, хоча є представники таких країн, як Аргентина, Венесуела, В'єтнам, Данія, Індія, Індонезія, Казахстан, Марокко, Нігерія, Румунія, Філіппіни, Чилі. США представляє 540 ком-

Таблиця 2

Частка в експорті країн і регіонів доданої вартості, виробленої за кордоном, %

№	Країни та регіони	Додана вартість, вироблена за кордоном, %
1.	Найменш розвинуті країни	14
2.	Країни з перехідною економікою	13
3.	Латинська Америка та Карибський басейн	21
4.	Західна Азія	16
5.	Південна Азія	11
6.	Південно-Східна Азія	30
7.	Африка	14
8.	Країни, що розвиваються	25
9.	Японія	16
10.	США	11
11.	ЄС	39
12.	Розвинені країни	31
13.	Світ у цілому	26

Джерело: World Investment Report 2013: Global Value and Trade for Development 2013. UNCTAD. N. Y., 2013. P. 127

паній, Японію – 219, Китай – 200, Великобританію – 92, Південну Корею – 67, Францію – 61, Індію – 56, Канаду – 53, Німеччину – 50, Гонконг – 49 компаній.

Отже, ТНК вищеназваних країн значною мірою сприяють економічному зростанню і розвитку приймаючих національних економік, включаючи: підвищення культури ведення бізнесу та споживання товарів і послуг згідно з міжнародними стандартами; перенесення в інші країни хоча б частини виробництва, продукцію якого вони досі імпортували; забезпечення додаткових робочих місць місцевому населенню.

Відзначимо, що суттєвий вплив на розвиток національних економік має рух прямих іноземних інвестицій (ПІІ). Так, глобальні потоки ПІІ у 2015 р. зросли на 38%, до \$1,76 трлн., і досягли свого найвищого рівня порівняно з 2014 р. Різке зростання транскордонних злиттів і поглинань призвело до зміни показника з \$432 млрд. у 2014 р. до \$721 млрд. у 2015 р. Ці потоки були частково зумовлені змінами в структурі власності багатонаціональних підприємств, у тому числі податкових інверсій.

За нашими дослідженнями, у 2016 р. потоки ПІІ скоротилися на 10–15%, що відображає нестабільність світової економіки, невідповідність сукупного попиту, непослідовність політики щодо припинення податкових інверсій угод і різкий спад у ТНК прибутку. У середньостроковій перспективі глобальні потоки ПІІ можуть перевищити \$1,8 трлн. у 2018 р.

Динаміка ПІІ в 2013–2016 рр. у розрізі регіонів світу вказує на такі тенденції:

– у країнах Азії спостерігається динамічне зростання обсягів інвестування. Так, у 2013 р. ПІІ становили \$431 млрд., у 2014 р. – \$468 млрд., у 2015 р. – \$541 млрд.; у 2016 р. – \$621 млрд.;

– у країнах Європи спостерігається нестійка зміна обсягів інвестування. Так, у 2013 р. ПІІ становили \$323 млрд., у 2014 р. – \$306 млрд., у 2015 р. – \$504 млрд.; у 2016 р. – \$598 млрд.;

– у країнах Північної Америки також спостерігається нестійка зміна обсягів інвестування. Так, у 2013 р. ПІІ становили \$283 млрд., у 2014 р. – \$165 млрд., у 2015 р. – \$429 млрд.; у 2016 р. – \$540 млрд.;

– у країнах Латинської Америки та Карибах спостерігається падіння обсягів інвестування. Так, у 2013 р. ПІІ становили \$176 млрд., у 2014 р. – \$170 млрд., у 2015 р. – \$168 млрд.; у 2016 р. – \$188 млрд.;

– у країнах Африки спостерігається нестійка зміна обсягів інвестування. Так, у 2013 р. ПІІ

становили \$52 млрд., у 2014 р. – \$58 млрд., у 2015 р. – \$54 млрд., у 2016 р. – \$60 млрд.

Можемо зробити висновок, що різке зростання транскордонних злиттів протягом 2016 р. було основним чинником зростання потоків ПІІ в країнах із розвинутою економікою. Яскраво проявляється активність у США, де чистий обсяг продажів виріс із \$17 млрд. у 2014 р. до \$299 млрд. у 2015 р. [4, с. 114].

Окрім ПІІ, важливим джерелом фінансування діяльності та розвитку бізнесу ТНК є випуск цінних паперів.

У рейтингу ТОП-20 країн, що залучали найбільше ПІІ, у 2016 р. перебували: США, Гонконг, Китай, Ірландія, Нідерланди, Швейцарія, Сінгапур, Бразилія, Канада, Індія, Франція, Великобританія, Німеччина, Бельгія, Мексика, Люксембург, Австралія, Італія, Чилі, Туреччина.

Отже, вплив ТНК на світову економіку має двоїтий характер. З одного боку, ТНК є наслідком (продуктом) міжнародних економічних відносин, що динамічно розвиваються, а з іншого – самі виступають потужним механізмом впливу на них, формуючи нові та видозмінюючи наявні. Основні галузі діяльності світових транснаціональних корпорацій наглядно представлено в табл. 4.

Таблиця 4

Основні галузі діяльності ТНК

№	Основні галузі діяльності ТНК	Кількість ТНК
1.	Банківська справа	279
2.	Електроенергетика	85
3.	Нерухомість	83
4.	Інвестиційні послуги	80
5.	Видобування нафти і газу	79
6.	Хімічна промисловість	59
7.	Телекомунікації	58
8.	Будівельні послуги	50
9.	Страховання	46
10.	Фамацевтика	45

Джерело: складено за даними FORBES GLOBAL 2000 на 2016–2017 рр.

Отже, на ці галузі припадає 43,2% ТНК. Таким чином, можна зробити висновки, що отримана інформація значно розширює уяву про сфери домінування ТНК на світовому ринку, адже в більшості публікацій зазначено про пріоритетність вкладання коштів в електронну та автомобілебудівну, хімічну та фармацевтичну, а також харчову промисловість.

Активність ТНК і приплив прямих іноземних інвестицій в Україну значно поступається іншим країнам Східної Європи та СНД. Але Україна лишається привабливою для діяльності ТНК. Так, глобальними компаніями привабливими визначено такі сектори економіки регіонів України:

- виробництво тютюнових виробів: ТНК Japan Tobacco International, Imperial Tobacco Group, Philip Morris, B.A.T.;

- пиво, безалкогольні напої: ТНК Coca-Cola, Pepsi, (вкуп «Сандори»), Orangina Group (вкуп «Росинки»);

- переробка олійних та зернових культур: компанії Vinge (вкуп елеваторів, контроль над експортом зерна; ТМ «Олейна», «Щедрий дар» тощо);

- переробка молока: ТНК Groupe Lactalis, Bel Group, Danone (Франція), «Юнімілк» (Росія);

- виробництво кондитерських виробів (шоколаду) та концентрованих харчових продуктів: ТНК Nestle (ТМ «Світоч», «Торчин-продукт», «Крафт Фудз» (ТМ «Корона») та ін.;

- виробництво продуктів побутової хімії та парфумерії: ТНК Procter&Gamble (США).

Оскільки ТНК володіють величезними капіталами, вони активно діють на міжнародних фінансових ринках. Переміщення 1–2% маси грошей, що знаходяться у приватному секторі, цілком здатне змінити взаємний паритет національних валют. ТНК часто розглядають обмінні валютні операції як найвигідніше джерело своїх прибутків.

Зазначимо, що 70-ті роки характеризувалися різким посиленням нестійкості міжнародних валютно-кредитних відносин. Із запровадженням «плавання» валют розширилися межі коливань валютних курсів провідних розвинених капіталістичних країн, різко знизилася достовірність валютних прогнозів. Тоді почастішали коливання номінальних і відносних відсоткових ставок за міжнародними кредитами і цінними паперами.

Нові технічні можливості сприяли посиленню тенденції до концентрації управління грошово-валютними операціями корпорацій.

Характерним прикладом, на нашу думку, є корпорація British Petroleum, яка перетворила своє центральне казначейство у Великій Британії на банк із численними відділеннями для управління валютними позиціями з торгівлі нафтою, з податкових відрахувань на видобуток нафти в Північному морі, з операцій хімічних та інших підприємств, з купівлі засобів виробництва і різних матеріалів. Вод-

ночас стратегія корпорацій спрямована на те, щоб зняти з філій проблеми страхування валютних ризиків.

Централізація валютних позицій великих корпорацій дає їм переваги у цій конкуренції на ринку країни їх перебування, оскільки вони у ціну товарів усе рідше включають витрати на покриття валютних ризиків і витрати, пов'язані з конвертацією іноземної валюти в місцеву. Більше того, стратегія міжнародних монополій дає філіям змогу надавати покупцям кінцевої продукції на місцевих ринках або в третіх країнах свободу вибору валюти платежу, а негативні тенденції, що виникають у процесі комерційних операцій, нівелюються за рахунок операцій центрального фінансового органу компанії на міжнародних валютно-кредитних ринках.

Далі більш детально звернемо увагу на особливості впливу діяльності світових ТНК на економічний розвиток України та проаналізуємо діяльність українських транснаціональних корпорацій.

Так, зазначимо, що на початок 2013 р. в Україні діяли понад 30 світових транснаціональних корпорацій, серед яких можна виділити Alcatel, British Petroleum, Coca-Cola, Danone, Hewlett Packard, Huawei, McDonalds Corporation, Metro Cash&Carry, Nestle, Nokia, PepsiCo, Procter&Gamble, Samsung, Shell, Siemens, SUNInbev, Toyota, Unilever. Проте на основну увагу заслуговують ТНК, які займаються виробництвом продукції на території України і, як наслідок, розвивають промисловий потенціал країни та створюють нові робочі місця. Сьогодні в Україні найбільша кількість ТНК представлена у переробній промисловості. За версією Forbes, за підсумками першого півріччя 2016 р. більшість із них була прибутковою.

У табл. 5 наведено фінансові результати ТНК в Україні за 2016 р.

За нашими дослідженнями в Україні найбільшими ТНК, які вклали значні фінансові ресурси, є Pepsi Cola з обсягом інвестиційних коштів \$250 млн., «Київстар GSM» – \$240 млн., Coca-Cola – \$230 млн. та ін. Лідуючі позиції у 2013–2017 р. займають такі корпорації, як McDonald's, Nestle S.A, British American Tobacco та ін. [6, с. 719]

Отже, можна зробити висновки, що діяльність транснаціональних корпорацій є дуже важливою для економіки будь-якої країни. Україна також не є винятком у цій ситуації, оскільки її політика, спрямована на широку інтернаціоналізацію, на пряму залежить від

Таблиця 5

Фінансові результати ТНК в Україні за 2016 р.

№	Компанія	Галузь	Виручка за I півріччя 2016 р., млн. грн.	Прибуток, млн. грн.	Виручка за 2015 р., млн. грн.
1	JT International	Тютюнова	3776,7	463,9	7103,7
2	Philip Morris	Тютюнова	2907,3	513,8	5675,1
3	Imperial Tobacco	Тютюнова	2233,8	5,7	4299,4
4	Bunge	Агропромислова	2088,4	196,3	5623,9
5	ViOil	Харчова	2259,9	1,6	3359,8
6	Nestle	Харчова	2443,4	-479,5	5305,5
7	Shell	Нафтогазова	1720,6	-34,9	4155,8
8	Toyota	Машинобудування	1861,9	281,6	4377,6
9	Procter&Gamble	Хімічна	2691	164,5	5733,1
10	PepsiCo	Харчова	3273,5	-462,2	6068,5

Джерело: складено на основі [6]

обсягу прямих іноземних інвестицій. Передусім ТНК прагнуть розширити корпоративну мережу за допомогою доступу до сировинних та трудових ресурсів і обійти національний захист вітчизняних виробників. Проте керівництво ТНК не бажає створювати дочірні підприємства у країнах, які мають несприятливий інвестиційний клімат. Таким чином, зазначимо, що перед Україною стоїть низка вагомих завдань щодо поліпшення інвестиційного клімату в країні за допомогою політичних, економічних, правових інструментів регулювання суспільної діяльності і визначення вектору співробітництва і розвитку діяльності транснаціональних корпорацій на її території, що поліпшить подальший обсяг інвестицій, а також капіталовкладень в економіку держави.

Висновки з цього дослідження. Можна сказати, що ТНК на нинішньому етапі розви-

тку світового господарства відіграють важливу роль, адже вони прискорюють науково-технічний процес та впливають на економіку країн. Ураховуючи все вищесказане, можна виділити основні особливості транснаціоналізаційних процесів у світі. По-перше, на сучасному етапі розвитку світового господарства спостерігається стрімке зростання кількості транснаціональних корпорацій. По-друге, збільшуються процеси злиття і поглинання, що також є причиною збільшення припливу ПІІ. Загалом відбувається бурхливий розвиток як надвеликих відомих корпорацій, так і середніх та малих фірм.

На нашу думку, українським підприємствам слід вступати в співпрацю з іноземними ТНК не як джерело дешевих сировинних ресурсів або відсталий технологічний придаток, а використовувати переваги залучення іноземних інвестицій.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Камінська І.М. Фінансова спроможність регіонів України в контексті євроінтеграційних процесів. Економічні науки. Серія «Економічна теорія та економічна історія». 2009. № 6 (23). Ч. 1. С. 282–292.
2. Кривов'язюк І.В. Підприємство в умовах ринку: навч. посіб. К.: Кондор, 2009. 840 с.
3. Мекшун П.В. Позитивні риси та загрози транснаціоналізації економіки України. Інвестиції: практика та досвід. 2013. № 10. С. 84–88.
4. Пенська І.О. Особливості впливу ТНК на економічний розвиток України. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2015. № 3 (80). С. 114–124.
5. Скавронська І.В., Мадараш О.В. Місце і роль ТНК у розвитку національних економік. Молодий вчений. 2016. № 4 (31). С. 197–200.
6. Чумак Н.В. Проблемні аспекти діяльності транснаціональних корпорацій в Україні. Глобальні та національні проблеми економіки. 2016. Вип. 9. С. 719–723.
7. Мацука В.М., Ніколенко Т.І. Міжнародна інвестиційна діяльність: навч. посіб. Маріуполь: МДУ, 2016. 164 с.
8. World Investment Report +2013: Global Value and Trade for Development –2013. UNCTAD. NY, 2013. P. 123.

9. ЮНКТАД. Доповідь про світові інвестиції. Транснаціональні корпорації і транснаціоналізація НДДКР. Нью Йорк; Женева: ООН, 2005.
10. Офіційний сайт журналу Forbes. URL: <http://www.forbes.com/global2000/>.

REFERENCES:

1. Kaminsjka I.M. (2009) Finansova spromozhnistj rehioniv Ukrajinu u konteksti jevointegracijnykh procesiv [Financial capacity of the regions of Ukraine in the context of European integration processes]. Economic theory and economic history, no. 6, pp. 282 – 292.
2. Kryvovjazjuk I.V. (2009) Pidpryjemstvo v umovakh rynku [An enterprise in a market environment]. Kyiv: Kondor. (in Ukraine)
3. Mekshun P.V. (2013)pozytyvni pysy ta zagrozy transnacionalizaciji ekonomiky [Positive Issues and Threats to Transnationalization of the Ukrainian Economy] Investments: Ppactics and experience, no. 10, pp. 84–88.
4. Pjensjka I.O. (2015) Osoblyvosti vplyvu TNK na ekonomichnyj pozvytok Ukrajinu [Features of TNC's Impact on Economic Development of Ukraine] Foreign trade: economics, finance, law, no. 3, pp. 114–124.
5. Skavronsjka I.V. (2016) Misce i rolj TNK u pozvytku nacionaljnykh ekonomik [The place and role of TNCs in the development of national economies] Young scientist , no. 4, pp. 197–200.
6. Chumak N.V. (2016) Ppoblemni aspekty dijajlnosti transnacionaljnykh korporacij v Ukrajinu [Problem aspects of the activities of transnational corporations in Ukraine] Global and national problems of the economy, vol. 9, pp. 719–723.
7. Macuka V.M., Nikolenko T.I. (2016) Mizhnarodna investycijna dijajlnistj [International investment activity]. Mariupolj: MDU. (in Ukraine)
8. UNCTAD (2013) Global Value and Trade for Development, NY: World Investment Report.
9. UNCTAD (2015) Transnacionaljni korporaciji i transnacionalizacija NDDKR [Transnational corporations and transnationalization of R & D]. NY, Zheneva : A report on world investment.
10. Oficijnyj sajt zhurnalu Forbes [Elektronnyj resurs] / Rezhym dostupu: <http://www.forbes.com/global2000/>.